

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра українознавства

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Декан філософського
факультету
Тетяна КАРПЕНКО

"30" серпня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР

рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень

галузь знань D-Бізнес, адміністрування та
право

спеціальність D-2 – «Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок»

освітня програма «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»

вид дисципліни обов'язкова
факультет Економічний

2024/2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

“_30_” червня 2025 року, протокол № 5

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: В'ячеслав ПОТОЦЬКИЙ, кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства
Протокол №12 від “27” червня 2025 року

в. о. завідувачого кафедрою українознавства

Наталя АКСЬОНОВА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економіка та аналітика даних»

Гарант освітньо-професійної програми
«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Дар'я ЗАГОРСЬКА

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Протокол від “26 ” 08 2025 року, протокол №__

Голова науково-методичної комісії

Дар'я ЗАГОРСЬКА

Вступ

Програму навчальної дисципліни “Українські студії” укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

2. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу – дати студентам загальне наукове уявлення про історичні закономірності процесу українського націєтворення, а відтак - про формування сучасної України як модерної нації-держави, активної й впливової учасниці європейської й світової спільнот.

1.2. Завданнями курсу є формування патріотичної свідомості студентів у рамках громадянської культури, а також знайомство з міждисциплінарними підходами, які застосовуються в сучасних українських студіях для дослідження комплексних процесів націєтворення, зокрема зі здобутками історичної географії, етнології, політичної, економічної історії, «глобальної історії», регіонаознавства й “мікроісторії”, вивчення історії повсякденності, ментальності, а також феномену української нації.

1.3 3 кредити

1.4 90 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни		
Обов’язкова		
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання	Друга вища освіта
Рік підготовки		
1-й	1-й	3-й
Семестр		
1-й	1-й	5-й
Лекції		
32 год.	20 год.	10 год.
Семінарські заняття		
16 год.	4 год.	6 год.
Лабораторні заняття		
0 год.	0 год.	0 год.
Самостійна робота		
42 год.	66 год.	74 год.

1.6. Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти компетентностей відповідно до ОПП:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку

суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

1.7. Заплановані результати навчання

Під час навчання передбачено набуття таких **програмних результатів навчання**:

ПР16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПР18. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.

ПР19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

ПР21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

ПР22. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

1.8. Пререквізити: Для опанування курсом потрібно проходження курсу «Історія України» загальноосвітньої середньої школи.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Етно-національні та соціально-економічні процеси в Україні

Тема 1. Вступ до курсу. Українські студії у світлі досвіду боротьби за національну ідентичність, державну незалежність, європейський цивілізаційний вибір України. Актуальність наукового опрацювання проблем націєтворення в рамках українських студій. Становлення українських студій як вияв процесу націєтворення. Головні методологічні підходи до вивчення процесів націєтворення. Традиційні та сучасні наукові уявлення про націю та націєтворення. Основні джерела та матеріали до вивчення українського націєтворення. Структура курсу.

Тема 2. Етнічні процеси на землях України та дискусії навколо історії українського націєгенезу

Проблема зв'язку домодерних етнічних традицій та сучасних національних ідентичностей. Новітні етногенетичні міфи довкола Кукутень-Трипілья – першої осілої на теренах України енеолітичної культури. Сучасні наукові погляди на роль трипільців в етногенезі та культурогенезі українців. Середньовічні ідентичності як наукова проблема. Слов'янський етногенез: традиційні й сучасні історіографічні теорії. Теорії походження Русі: політико-ідеологічні та наукові виміри. Розпад давньоруської держави: етнічні лінії розломів. Вплив дезінтеграції давньоруського світу на формування східнослов'янських етносів. Спадщина Русі-України в українській культурі та духовності. Міф Русі після загибелі: парадокси «історичної долі». Місце литовсько-польської доби в етнонаціональній історії українців. Українська козаччина на «Великому кордоні» цивілізацій. Українська ранньомодерна революція й Гетьманська держава в контексті етнополітичного розвитку Європи XVII ст. Етнічні процеси на українських землях у складі Московської держави й Російської імперії (кінець XVII – кінець XVIII ст.). Козацький міф: історія та націєтворення в епоху імперій. Українське етнонаціональне відродження: історичний контекст, передумови, етапи розвитку, історичне значення. Етнонаціональне відродження на західноукраїнських землях: передумови, напрямки розвитку, особливості та історичне значення. Українська діаспора в США, Канаді й Бразилії. Історичні оцінки Української революції 1917–1921 рр. та її ролі у націєтворчих процесах. Національна політика більшовиків та етно-національні процеси в Україні 1920-х – 1930-х рр. Голодомор 1932-1933 рр. як геноцид українського народу. Масові репресії як інструмент етнополітики радянського

уряду. Українське питання в Європі 1920-1930-х рр. Етнополітична ситуація на західноукраїнських землях у міжвоєнну добу. Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях. Україна в Другій світовій війні. Українське питання в політиці СРСР та Німеччини напередодні та під час Другої світової війни. Український націоналізм у Другій світовій війні: зміни в ідеології, основні напрямки діяльності, історична оцінка. Польсько-український конфлікт (1943-1947) та його вплив на сучасні стосунки України та Польщі. Діяльність ОУН-УПА в післявоєнні роки та його значення для українського націєтворення. Етнонаціональні процеси в Україні в післявоєнний час (1950-1980 рр.). Діяльність провідних інституцій української діаспори на Заході. Іван Лисяк-Рудницький про українське націєтворення в європейському контексті. Сучасне українське націєтворення в координатах глобалізації. Російсько-українська «гібридна» війна (2014-2021 рр.). Широкомасштабне вторгнення РФ в Україну. Етнополітичні фактори та наслідки війни. Деокупація загарбаних РФ територією як передумова повноцінного українського націєтворення.

Тема 3. Соціально-економічні процеси на теренах України. Організація господарства та торгівлі в давню добу. Розмаїття моделей економічного розвитку в українських землях доби середньовіччя (IX – кінець XV ст). Дискусії щодо феодалізму в середньовічній Україні. Особливості економічного розвитку руських князівств під владою Золотої Орди та Великого князівства Литовського. Особливості економіки Кримського ханства. Вплив Великих географічних відкриттів на економіку українських земель. Фільваркове господарство й виклики європейського капіталізму, розвиток торгівлі та митної справи, мануфактури. «Революція цін» як наслідок Великих географічних відкриттів. Особливості української економіки козацької доби. Вплив геополітичних змін останньої третини XVIII – середини XIX ст. на економічний розвиток українських земель. Початок промислового перевороту в Україні. Особливості економічного розвитку українських земель другої половини XIX – початку XX ст. Економічні процеси у часи Першої світової війни та Української революції 1917–1921 рр. НЕП та сталінська «навздогінна» модернізація. Суцільна колективізація сільського господарства. Голодомор 1932–1933 рр. Економіка західноукраїнських земель у міжвоєнний період. Економічні процеси періоду Другої світової війни. Господарські процеси у період з 1945 по 1991 рр. Особливості економічних процесів у незалежній Україні 1990-х рр. – у перші десятиріччя XXI ст. Економіка України в умовах війни з Російською федерацією (2014–2025 рр.).

Розділ 2. Культура та релігійне життя в Україні

Тема 4. Культура на теренах України: від давнини до сучасності. Термін «культура»: багатоманіття визначень. Проблема етнічного маркування культурних здобутків минулих епох, дискусії щодо терміну «українська культура». «Висока» та народна культура: проблема розмежування у контексті українських студій. Праісторія української культури. Основні риси середньовічної культури, особливості їхніх проявів на землях України-Русі. Українська культура XIV – першої половини XVII ст. Прояви ренесансу і гуманізму в культурі на теренах України. Барокові впливи на українську культуру. Музичні твори Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Веделя. Феномен Просвітництва на теренах України. Особливості українського романтизму та його вплив на формування української національної ідеї. Реалізм та модернізм в українській культурі середини XIX – початку XX ст. Українська культура доби визвольних змагань 1917 – 1921 рр. Розвиток культури в Україні 1920-х – 1930-х рр. Культура України у часи Другої Світової війни та післявоєнні роки. Діячі української культури в еміграції. Культура незалежної України.

Тема 5. Релігійне життя на землях України, його роль у процесах українського націєтворення. Дискусії щодо зв'язку релігії та етнічності. Релігійне життя на теренах України у дописемні часи. Релігійні вірування на українських землях у ранню залізну добу.

Сучасні наукові підходи до історії слов'янського язичництва. Феномен неоязичництва в Україні, його зв'язок із процесами націотворення. Релігійний вибір та його наслідки для історичної долі східнослов'янських етносів. Проблема релігійної ідентичності Русі-України. Релігія та суспільство в ранньомодерній Україні. Процеси конфесіоналізації та соціального дисциплінування на українських землях XVI – першої половини XVII ст. Берестейська церковна унія в оцінках сучасників та ідеологічних баталіях наступних епох. Сучасні наукові підходи до історії Берестейської церковної унії. «Наливайкова віра»: релігійність запорозького козацтва. Релігійний вимір Хмельниччини. Православна церква доби Руїни. Підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату. Релігія та церква в Україні наприкінці XVII – у XVIII ст.: виклики уніфікації. Релігійні виміри руху опришків та гайдамаччини. Релігійні погляди Григорія Сковороди. Православна церква в Україні протягом «довгого» XIX ст. Роль Греко-католицької церкви у процесах українського національного відродження. Андрей Шептицький. Релігія та церква в добу Української революції 1917 – 1921 рр. Утворення УАПЦ. Релігійне життя в радянській Україні у 1920-х – 1930-х рр. Релігія та церква на українських етнічних землях у складі Польщі, Румунії та Чехословаччини у 1920-х – 1930-х рр. Релігійне життя в Україні у часи Другої світової війни. Релігія та церква в УРСР у післявоєнні роки. Поліконфесійність незалежної України. Утворення ПЦУ та Томос про автокефалію. Релігійні організації в Україні під час широкомасштабного вторгнення РФ. Релігійне життя в Україні у контексті дискусій щодо секуляризації та постсекуляризму.

Тема 6. Підсумки курсу. Історичний досвід та уроки буття української нації.

3. Структура навчальної дисципліни

Денна форма

Назви розділів та тем	Кількість годин					
	Усього	У тому числі				
		л	С	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Етно-національні та соціально-економічні процеси в Україні						
Тема 1. Вступ до курсу	4	2				2
Тема 2. Етнічні процеси на землях України та дискусії навколо історії українського націогенезу	22	10	4			8
Тема 3. Соціально-економічні процеси на теренах України.	20	6	4			10
Розділ 2. Культура та релігійне життя в Україні						
Тема 4. Культура на теренах України: від	20	6	4			10

давнини до сучасності.						
Тема 5. Релігійне життя на землях України, його роль у процесах українського націотворення	20	6	4			10
Тема 6. Підсумки курсу. Історичний досвід та уроки буття української нації.	4	2				2
Всього	90	32	16			42

Заочна форма

Назви розділів та тем	Кількість годин					
	Усього	У тому числі				
		л	С	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Етно-національні та соціально-економічні процеси в Україні						
Тема 1. Вступ до курсу	4	2				2
Тема 2. Етнічні процеси на землях України та дискусії навколо історії українського націогенезу	22	2	2			18
Тема 3. Соціально-економічні процеси на теренах України.	20	2				18
Розділ 2. Культура та релігійне життя в Україні						
Тема 4. Культура на теренах України: від давнини до сучасності.	20		2			18
Тема 5. Релігійне життя на землях України, його роль у процесах українського націотворення	20	2				18
Тема 6. Підсумки курсу. Історичний досвід та уроки буття української нації.	4	2				2

Всього	90	10	4			7 6
---------------	----	----	---	--	--	--------

Друга вища

Назви розділів та тем	Кількість годин					
	Усього	У тому числі				
		л	С	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Етно-національні та соціально-економічні процеси в Україні						
Тема 1. Вступ до курсу	4	2				2
Тема 2. Етнічні процеси на землях України та дискусії навколо історії українського націогенезу	22	2	2			18
Тема 3. Соціально-економічні процеси на теренах України.	20	2	2			16
Розділ 2. Культура та релігійне життя в Україні						
Тема 4. Культура на теренах України: від давнини до сучасності.	20		2			18
Тема 5. Релігійне життя на землях України, його роль у процесах українського націотворення	20	2				18
Тема 6. Підсумки курсу. Історичний досвід та уроки буття української нації.	4	2				2
Всього	90	10	6			74

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна/заочна/ друга вища освіта
1	Міфи про походження українців: критичний погляд науковців	2/2/2
2	Роль спадщини Русі-України в українському націєтворенні	2/2/2

3	«Козако-руська нація». Українське націєтворення у ранньомодерний час.	2/-/-
4	Українське національно-культурне відродження XIX ст.	2/-/2
5	Визвольні змагання 1917-1921 рр.: націєтворчі аспекти.	2/-/-
6	Етнонаціональні процеси в Україні у час панування тоталітарної системи.	2/-/-
7	Українські революції ХХІ ст. (Помаранчева революція та Революція Гідності): націєтворчі виміри.	2/-/-
8	Економічний розвиток України доби незалежності.	2/-/-
	Разом	16/4/6

5. Завдання для самостійної роботи

Тип завдання	Кількість годин, що передбачається для виконання завдань самостійної роботи		
	Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання	Друга вища освіта
Підготовка до семінарських занять	30	9	6
Написання есе з теми «Історія моєї родини у контексті історії України» Основні вимоги до оформлення тексту. Обсяг - 10-15 сторінок тексту (шрифт New Roman 12 або 14)		6	6
Підготовка до іспиту	12	51	62
Всього	42	66	74

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені

7. Методи навчання

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за ОПП віддзеркалює табл. 7.1

Шифр ЗК, ПРН (відповідно до ОНП)	Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи навчання	Контрольні заходи, що забезпечують досягнення результатів навчання та компетентностей
ЗК01.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	Аналіз конкретної ситуації, групова дискусія. Лекцій-демонстрації до тем 2, 3.	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять

			4, 5, 8. Вхідне тестування
ЗК03.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	Навчання через науково-дослідну роботу, Лекції-демонстрація до теми 1.	Оцінювання результатів підготовки до семінарського заняття 2.
ЗК05.	Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.	Аналіз новітніх досліджень під час подання матеріалу на лекціях-демонстраціях. Знайомство з новими інтерактивними методами навчання.	Оцінювання пошуку матеріалів до підготовки інформаційного повідомлення на семінарських заняттях, екзаменаційна робота
ЗК06.	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.	Пояснення під час 1 семінару, що штучний інтелект не здатен генерувати матеріали з історико-культурної тематики, оскільки не розуміє специфіки людських стосунків та послідовність причинно-наслідкових зв'язків	Оцінювання логіки викладення та причинно-наслідкових зв'язків у демонстраціях під час підготовки до семінарських занять
ЗК07.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	Аналіз матеріалів під час лекцій за темами 1, 3 і 4	Оцінювання матеріалів до семінару 2
ЗК13.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Отримання зворотного зв'язку щодо виконання творчих завдань, анкетування, аналіз отриманих результатів здобувачем	Оцінювання усних повідомлень на семінарських заняттях, письмових робіт з поданням зауважень, контрольна робота
ЗК14.	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та	Принципи організації освітнього процесу на семінарі 1. Ознайомлення з можливостями	Перевірка робіт здобувачів. створених на основі індивідуального пошуку інформації в мережі Інтернет

	закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	розширеного пошуку літератури в Google	
ПРН 16.	Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.	Лекції-презентації до усіх тем	Оцінювання підготовки до семінарських занять 5 і 8.
ПРН 18.	Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.	Методичні поради щодо підготовки презентацій до семінарів. Консультації.	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять, визнання плагіатом інформації, що підібрана штучним інтелектом
ПРН 19.	Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.	Методичні поради щодо підготовки презентацій до семінарів та творчої контрольної роботи	Оцінювання активностей на заняттях, оцінювання презентації творчих завдань
ПРН 21.	Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.	Пояснення; дискусія; демонстрація; ілюстрація; спостереження; репродуктивний.; евристичний; дослідницький. Консультації, самоконтроль.	Доповіді під час семінарських занять
ПРН 22.	Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права,	Лекція-демонстрація до тем 1-5	Оцінювання результатів підготовки до семінарських занять

	прав і свобод людини і громадянина в Україні.		
--	---	--	--

8. Методи контролю

Передбачено використання поточного контролю (виступи на семінарах, контрольна робота, усне опитування) і підсумкового письмового екзамену.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

9. Схема нарахування балів

	Поточний контроль, самостійна робота							Екзамен	Сума
	Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Контрольна робота, передбачена навчальним планом		
Денна форма	10	10	10	10	10	10		40	100
Заочна форма		20		20			20	40	100
Друга вища освіта		10	10	10			30	40	100

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Виконання завдань самостійної роботи, підготовка до семінарських занять і виконання екзаменаційних завдань передбачають дотримання здобувачами вищої освіти основних принципів академічної доброчесності:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами цю вимогу застосовують, зважаючи на їхні індивідуальні потреби та можливості);
- посилення на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Поточний контроль та оцінювання результатів навчання передбачає оцінювання за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи здобувача вищої освіти під час лекційних та семінарських занять (групова дискусія);
- контроль засвоєння теоретичного та практичного матеріалу;
- контроль та оцінювання вмінь здійснювати самостійні наукові дослідження та презентувати їх шляхом застосування сучасних інформаційних технологій.

Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти здійснюється під час семінарських занять протягом семестру, а також в рамках перевірки есеїв, виконаних в рамках самостійної роботи. У межах поточного контролю оцінюється, наскільки здобувачі освіти вміють аналізувати першоджерела та наукові тексти, презентувати свою точку зору, логічно й послідовно обговорювати проблемні питання, пов'язані з українськими студіями, ставити питання і відповідати на них у межах дискусії.

Критерії оцінювання роботи студентів денної форми навчання на семінарських заняттях

Максимальна кількість балів за роботу на семінарських заняттях для студентів денної форми навчання – 60 балів.

Семінари 1–7 максимально оцінюються у 7 балів кожний. Семінар 8, під час якого відбувається узагальнення пройденого матеріалу в контексті обговорення цивілізаційних вимірів української культури, оцінюється у 11 балів.

Критерії оцінювання семінарів 1-7:

7 балів – під час семінару здобувач освіти продемонстрував вміння аналізувати першоджерела та наукову літературу, здатність логічно та послідовно викладати думки під час обговорення, а також формулювати й відповідати на запитання в ході дискусії.

6 балів – під час семінару здобувач освіти продемонстрував аналітичні здібності, знання рекомендованих джерел та літератури, вміння викладати думки під час обговорення, проте допускав поодинокі фактичні та логічні помилки.

5 балів – під час семінару здобувач освіти продемонстрував знання рекомендованих джерел та літератури, вміння викладати думки під час обговорення, проте допускав деякі фактичні та логічні помилки.

4 бали – здобувач освіти продемонстрував часткове знання деяких рекомендованих до опрацювання першоджерел та наукових праць, здійснював спроби їхнього аналізу, проте допускав значну кількість фактичних і логічних помилок.

3 бали – здобувач освіти продемонстрував знання деяких фактів, пов'язаних із темою семінару, без спроб їхнього осмислення.

2 бали – здобувач освіти під час семінару продемонстрував знання лише поодиноких фактів, пов'язаних із темою.

1 бал – здобувач освіти під час семінару давав лише короткі формальні відповіді, мало пов'язані з контекстом обговорення питань.

0 балів – відсутність виступу.

Критерії оцінювання семінару 8:

11 балів – під час семінару здобувач продемонстрував вміння узагальнювати пройдений у межах курсу матеріал, аналізуючи першоджерела і наукову літературу в контексті глобальних історичних процесів та узагальнюючих суспільно-політичних теорій.

10 балів – здобувач освіти продемонстрував глибоке розуміння рекомендованих джерел і літератури, вміння аналізувати їх у широкому історико-культурному контексті, аргументовано формулював власні висновки, допускаючи лише незначні неточності.

9 балів – під час семінару здобувач освіти продемонстрував знайомство з рекомендованими джерелами та літературою, часткове вміння характеризувати цивілізаційні виміри української культури в контексті глобальних соціокультурних процесів, допускав деякі фактичні та логічні помилки.

8 балів – здобувач освіти виявив загальне розуміння теми, проте аналіз джерел був поверхневим, аргументація недостатньо обґрунтованою, допущено кілька фактичних і логічних помилок.

7 балів – під час семінару здобувач продемонстрував фрагментарне знайомство з рекомендованими матеріалами, формулював думки, які не завжди відповідали змісту джерел, припускався значної кількості неточностей.

6 балів – здобувач освіти продемонстрував обмежене знайомство з окремими рекомендованими першоджерелами та науковими працями, намагався їх аналізувати, проте припускався значної кількості фактичних і логічних помилок.

5 балів – здобувач освіти продемонстрував мінімальне знайомство з темою семінару, обмежувався загальними твердженнями без спроби аналізу, допускав значну кількість помилок.

4 бали – здобувач освіти навів окремі факти, пов'язані з темою семінару, проте не виявив спроб їхнього осмислення.

3 бали – відповіді здобувача були уривчастими, не розкривали суті теми, допущено велику кількість фактичних і логічних помилок.

2 бали – здобувач освіти обмежувався короткими формальними відповідями, які слабо відповідали контексту обговорення.

1 бал – здобувач освіти намагався відповідати на запитання, проте його відповіді були несистемними, уривчастими та майже не стосувалися теми семінару.

0 балів – відсутність відповідей.

Критерії оцінювання роботи студентів заочної форми навчання на семінарських заняттях

Максимальна кількість балів за роботу на семінарських заняттях для студентів заочної форми навчання – 40 балів.

За кожне семінарське заняття студент може отримати до 20 балів.

15 – 20 балів – виступ грамотний за всіма параметрами оцінювання, логічний, інформаційно повний, продуманий.

8 – 14 балів – виступ за темою неповний.

1 – 7 балів – формальний виступ зі значною кількістю фактичних помилок.

0 балів – пасивна присутність.

Критерії оцінювання роботи студентів, що отримують другу вищу освіту, на семінарських заняттях

Для студентів, що отримують другу вищу освіту, максимальна кількість балів за роботу на семінарських заняттях – 30 балів.

За кожне семінарське заняття студент може отримати до 10 балів.

8 – 10 балів – виступ грамотний за всіма параметрами оцінювання, логічний, інформаційно повний, продуманий.

4 – 7 балів – виступ за темою неповний.

1 – 3 бали – формальний виступ зі значною кількістю фактичних помилок.

0 балів – пасивна присутність.

Критерії оцінювання виконання студентами завдання до самостійної роботи

За виконання завдання студенти заочної форми навчання, а також студенти, що отримують другу вищу освіту, можуть отримати до 20 балів, студенти, що отримують другу вищу освіту, – до 30 балів

Головні критерії оцінки:

- 1) Розкриття теми;
- 2) Узагальнення на підставі аналізу особисто опрацьованого та осмисленого історичного матеріалу;
- 3) Виявлення зв'язку подій минулого із сьогоденням.
- 4) Зіставлення досвіду родини та поглядів істориків-фахівців з поясненням схожості та розбіжностей між ними.
- 5) Оформлення (наявність усіх структурних елементів есе, зокрема науково-довідкового матеріалу, тобто посилань).

Підсумковий семестровий контроль

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40. Час виконання – до 3 годин. Для допуску до підсумкового семестрового контролю здобувач має набрати впродовж семестру не менш ніж 20 балів.

Зміст екзаменаційного білета й оцінювання відповідей на екзамені: теоретичне питання – 15 балів (два питання); питання на знання фактичного матеріалу – 10 балів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

Максимально повна відповідь на перше та друге питання передбачає знання теоретичного та фактичного матеріалу, уміння аналізувати та порівнювати історичні явища. Бажано у відповіді використовувати мовні конструкції, що свідчать про самостійність та обґрунтованість думок здобувача вищої освіти («на мою думку», «порівняно з», «на противагу», «отже»).

Третє питання білета передбачає знання фактичного матеріалу, пов'язаного з діяльністю відомих персоналій. Повна, самостійна та аналітична відповідь оцінювана у 10 балів.

Рівень знань на екзамені оцінюється:

37–40 балів, якщо здобувач дав правильну та повну відповідь на всі поставлені питання, ґрунтовно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, демонструє вміння пов'язувати події минулого із сучасним розвитком соціальної, політичної та економічної ситуації в Україні, логіку та аргументованість викладу (наводить приклади, аналогії, знає головні дати з історії України), вільно використовує набуті теоретичні знання, аналізуючи практичний матеріал, висловлює ставлення до тих чи тих проблем;

32–36 балів отримує здобувач, якщо він відповів на всі запитання, добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє навичками роботи з джерелами та рекомендованою літературою, аргументовано викладає матеріал, висловлює міркування щодо тих чи тих проблем, але припускається певних неточностей і похибок;

27–31 бал здобувач отримує, якщо відповів на всі запитання, переважно опанував теоретичні знання з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але дав недостатньо аргументовану відповідь, виявляє неточності, не вміє оцінювати факти та явища;

21–26 балів отримує здобувач, якщо всі питання розкриті неповно та/або логіку відповідей потрібно суттєво виправити;

1–20 балів здобувач отримує, якщо у відповіді не розкриті всі три питання, продемонстровано недостатнє знання фактичного матеріалу, наукових визначень, немає посилань на першоджерела та рекомендовану наукову літературу;

0 балів здобувач отримує, якщо немає відповідей на питання екзаменаційного білета.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка (для чотирирівневої шкали оцінювання)
90 – 100	Відмінно
70 – 89	Добре
50 – 69	Задовільно
1 - 49	Незадовільно

Здобувач освіти не допускається до сесії, якщо він не набрав впродовж семестру 20 балів.

10. Рекомендована література

Основна література

1. Бойко О.Д. Історія України: підручник / О.Д.Бойко. Київ : Академвидав, 2021. 640 с.

2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX століття. Київ, 2019. 656 с.
3. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2016. 644 с.
4. Мицик Ю. А. Від трипільців до кіборгів: Коротка історія України / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан. Київ : ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2020. 688 с.
5. Новітня історія України (1945–2020 роки) : навч. посібник / К. Кондратюк, В. Качмар. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 212 с.
6. Україна в контексті історичного розвитку Європи: підручник для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей / С. Ю. Боева, В. Ю. Бузань та ін. Київ: Арт Економі, 2021. 306 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/41918>

Допоміжна

1. Ададуров В. Теорія вписування української історії в європейський контекст та її методологічні засади. Наукові записки УКУ. 2014. Число VI. Серія: «Історія». Вип. 2. С. 49-76.
2. Аксьонова Н. В. Історико-етнографічний регіон Слобожанщина в історіографічних дослідженнях // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2015. – Сер. Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. – Вип. 21. – С. 99-104.
3. Аркуша О., Кондратюк К., Мудрий М., Сухий О. Час народів. Історія України XIX ст. Львів, 2016
4. Бочковський О. Наука про націю та її життя / Вибрані праці і документи. Київ, 2020. Т. 3
5. Брацкі А. Українські культурологічні студії Антонія Марцінковського: пошуки джерел націєтворення Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. № 2. С. 58-61. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkkm_2019_2_14.
6. Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII–XVIII ст. / Ред. Ю. Олійник. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2014
7. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. «Братня» навала: Війни Росії проти України XII– XXI ст. Вид. 2-ге. Київ, 2018
8. Грицюк В., Лисенко О. Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, політичний і економічний виміри. Український історичний журнал. 2023. № 3
9. Грицак Я. Подолати минуле: Глобальна історія України. Київ: ПОРТАЛ, 2022. 408 с.
10. Діптан І. І. Іван Лисяк-Рудницький про українське націєтворення в європейському контексті. Сіверянський літопис. 2020. № 6. С. 63-76. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sl_2020_6_10.
11. Довбищенко М. На роздоріжжі історичного вибору: процеси українського націєтворення у XVI ст. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Культурологія. 2015. Вип. 16. С. 87-103. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2015_16_12.
12. Домановська М. П. П. Гулак-Артемівський і Харківський університет // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. 2017. Вип. 25. URL: <https://periodicals.karazin.ua/uahistory/article/view/10408>
13. Донцов Д. Геополітика. Харків, 2021.
14. Донцов Д. Націоналізм. Київ, 2014.
15. Єремєєв, П. Руйнація культових споруд Харкова в період російської військової агресії: суспільне сприйняття та переосмислення культурної спадщини. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія», вип. 62, 2022. С. 49-85. DOI: <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2022-62-02>

16. Єремєєв П. В. Релігійні образи у наукових роботах Михайла Максимовича. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. 2022. Вип. 35. С. 51-66. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2022-35-06>
17. Єремєєв П. В. «Проти ненависного папізму»: образи католицизму у працях Михайла Максимовича. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. 2023. Вип. 36. С. 5-17. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-36-02>
18. Ємець Т. Цивілізаційний вибір України XIX ст.: між асиміляцією та націєтворенням / Т. Ємець. Українознавчий альманах. 2012. Вип. 8. С. 211-214. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2012_8_68
19. Залізняка Л.Л. Україна між Сходом і Заходом. Про витоки і суть російсько-української війни 2014 р. Київ, 2014.
20. Каппелер А. Нерівні брати. Українці та росіяни від середньовіччя до сучасності. пер. з нім. В. Кам'янець. Чернівці, 2018.
21. Конта Р. М. Теорія етногенезу та націогенезу українців у працях М. Грушевського: історіографічні інтерпретації / Р. М. Конта. Гілея: науковий вісник. 2016. Вип. 106. С. 44-46. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_106_12.
22. Курило Л. Педагогічна спадщина К. Д. Ушинського як чинник державо- та націєтворення. Українознавство. 2023. № 3. С. 183-191. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2023_3_14.
23. Лисенко О. Український національно-визвольний рух 30-50-х рр. XX ст.: суспільний контекст і науковий вимір. Галичина. 2013. Ч. 24. С. 13-18. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nikr_2013_24_3.
24. Магочій П-Р. Євреї та українці: тисячоліття співіснування / Павло Роберт Магочій, Йоханан Петровський-Штерн ; пер. з англ. Оксана Форостина ; ред. Валерій Падяк. – вид. 2-ге, доп. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2018. IX, 338 с.
25. Матвієнко Л. В. Феномен поліетнічності як ключовий фактор процесу націєтворення в сучасній Україні. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 140(3). С. 43-47. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_140\(3\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_140(3)_9).
26. Панельна дискусія «Війна Росії проти України 2014–2022 рр.: історична ретроспектива і спроби наукової рефлексії» (19–20 травня 2022 р.). Український історичний журнал. 2022. № 4
27. Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. У 2 книгах. Київ, 2022.
28. Пилипенко Л. Л. Національно-визвольний рух у Західній Україні в міжвоєнний період (1918 – 1939 роки). Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Історичні науки. 2018. Т. 29(68), № 2. С. 15-20. URL:: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2018_29\(68\)_2_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2018_29(68)_2_5).
29. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків, 2016.
30. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. Миколи Климчука. Київ: Laugus, 2013. 440 с.
31. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. Київ, 2015.
32. Плохій С. Остання імперія. Харків, 2019
33. Плохій С. Російсько-українська війна. Повернення історії. Нью-Йорк: W. W. Norton & Company, 2023
34. Серга Т. О. Освіта як фактор націєтворення в Україні. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2014. Вип. 64. С. 159-168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stapttp_2014_64_21.

35. Смолій В. А. Ідеї націєтворення в українському інтелектуальному просторі XIX – початку XX ст. Рукописна та книжкова спадщина України. 2021. Вип. 27. С. 140-155. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2021_27_11.
36. .Снайдер Т. Криваві землі: Європа поміж Гітлером та Сталіним: монографія. Київ: Грані-Т, 2011. 448 с.
37. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь. 1569-1999 рр. Дух і літера. 2017. 464 с.
38. Сорочук Л. Культурно-просвітницька місія Михайла Вербицького в контексті націєтворення. Українознавчий альманах. 2020. Вип. 26. С. 77-81. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2020_26_1
39. Слис О. А. Роль церкви у процесі націєтворення: український варіант. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2017. Вип. 15. С. 132-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2016_15_37.
40. Старченко Н. Українські світи Речі Посполитої. Історії про історії. Київ: Laurus, 2021. 616 с.
41. Сурмач О. І. Митрополит А. Шептицький і український національно-визвольний рух у період німецької окупації (1941–1944 рр.) Військово-науковий вісник. 2015. Вип. 23. С. 101-113. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2015_23_9.
42. Суший О. В. Соціальна психологія націєтворення: концептуальні засади і методологічні принципи дослідження. Наукові студії із соціальної та політичної психології. 2018. Вип. 41. -С. 3-19. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsspp_2018_41_3.
43. Таїрова-Яковлева Т. Г. Гетьмани України. Історії про славу, трагедії та мужність / Пер. з рос. Н. Єгоровець; Наук. ред. В. Щербак. Київ, 2015
44. Таїрова-Яковлева Т. Коліївщина: великі ілюзії. Київ, 2019
45. Татенко В. О. До проблеми мотивації націєтворення: соціально-психологічний аспект. Психологічні науки: проблеми і здобутки. 2018. Вип. 1. С. 238-260. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pnpz_2018_1_16.
46. Татенко В. О. Процес націєтворення в суб'єктно-вчинковому вимірі: спроба концептуалізації. Психологічні науки: проблеми і здобутки. 2017. Вип. 1. С. 193-216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pnpz_2017_10_15.
47. Хвильовий М. Повне зібрання у 5 томах. Т. 5. Публіцистика / упоряд., ред., прим. Р. Мельникова ; передм. Р. Мельникова. 2023. 536 с.
48. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. Київ, 2020
49. Чорний Д. М. Образ Польщі та поляка в самосвідомості населення Сходу України (кінець XIX – початок XXI ст.). Lituanistyka i wschodoznawstwo. Studia dedykowane Profesorowi Krzysztofowi Pietkiewiczowi. Redakcja naukowa G. Błaszczuk, G. Skrukwa, M. Studenna-Skrukwa. Poznan: UAM, 2020. S. 335-344.
50. Якубова Л. Інтеграція Донбасу і Криму vs дезінтеграція України: історичний досвід, сучасні виклики (аналітична доповідь). Київ, 2019.
51. Applebaum, Anne. Red Famine: Stalin's War on Ukraine. New York, Doubleday (Penguin Random House LLC), 2017 461 p.
52. Kolesnyk I. Global History. Conceptual History / Preface V. A. Smoliiy, A. I. Kudryachenko. K.: In-t of History of Ukraine NAS of Ukraine, 2022. 344 p.
53. Lonardo L. Russia's 2022 War Against Ukraine and the Foreign Policy Reaction of the EU. London: Palgrave Macmillan Cham, 2023. XII, 87 p.
54. Plokyh, Serhii. Chernobyl: The History of a Nuclear Catastrophe. New York: Basic Books, 2018. 432 p.
55. Plokyh, Serhii. Forgotten Bastards of the Eastern Front. Oxford: Oxford University Press, 2019. 369 p
56. Social Change and National Consciousness in Twentieth-Century Ukraine. By Bohdan Krawchenko. New York: St. Martin's, 1985. xix, 333 pp.
57. The Future of the Past: New Perspectives on Ukrainian History. Editor: Plokyh, Serhii. Harvard Ukrainian Research Institute. 2017. 516 p. (Harvard Papers in Ukrainian Studies)

58. The Ukrainian Revolution, 1917 – 1920: A Study in Nationalism. Front Cover. John Stephen Reshetar. Princeton University Press, 1962. 363 p
59. Ukraine and Europe: Cultural Encounters and Negotiations. Editors: Plokhy, Serhii; Brogi Bercoff, Giovanna, Pavlyshyn, Marko. University of Toronto Press. 2017. 480 p.
60. Ukraine During World War II: History and Its Aftermath ; Editor, Yury Boshyk ; Publisher, Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1986; Length, 291 p.
61. Wanner C. Everyday Religiosity and the Politics of Belonging in Ukraine. Cornell University Press 2022. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9781501764967/html#contents>

11. Інформаційні ресурси

- 1.Андерсон Бенедикт. Уявлені спільноти. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Anderson_Benedict/Uiavleni_spilnoty.pdf
- 2.Гелнер Е. Нації та націоналізм. URL: <http://litopys.org.ua/gellner/gel.htm>
- 3.Ізборник. Історія України IX- XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. URL: litopys.org.ua
- 4.Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua>
- 5.Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Hrushevskyi/Khto_taki_ukraintsi_i_choho_vony_khochut_zb.pdf?
- 8.Петлюра С. Статті. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Petliura_Symon/Statti_zb/
- 9.Трипільська культура: міфи та фейки. 10 запитань історика. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=oDY92oB-Kqk>
- 12.Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yakovenko_Natalia/Nar
- 13.Snyder T. The making of Modern Ukraine. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLh9mgdi4rNewfxO7LhBoz_1Mx1MaO6sw_ys_istorii_serednovichnoi_ta_rannomodernoi_Ukrainy.pdf?